

Woningbouw Verlengde Houtsnip Soest

natuurtoets

colofoon

15 november 2011

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld
Vistraat 1, 4101 AC Culemborg
Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028
Email: bramschenkeveld@ziggo.nl
- opdrachtgever	ONROKO Beleggingen Huizen
- contactpersoon	ing. R. Van Veen van buRO te Amersfoort

1 Inleiding

Er bestaat het plan om op een perceel met gemengd bos tussen Klein Engendaalweg en Bosstraat 5 woningen te bouwen. De nieuwbouw past niet in het huidige bestemmingsplan. Het initiatief noodzaakt een wijziging van de huidige bestemming “gebied met landschappelijke waarden” naar “wonen”. Hiervoor is een bestemmingsplanwijziging nodig. In de ruimtelijke onderbouwing bij het nieuwe plan wordt door de gemeente Soest een ecologisch onderzoek gevraagd.

Volgens de huidige wetgeving moet elke ruimtelijke ingreep getoetst worden aan de Flora- en faunawet. Deze toets is onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing. Verder is het noodzakelijk dat voorafgaand aan de kap, het grondverzet en de bouwactiviteiten de beschermde soorten, die het plangebied als (deel)habitat gebruiken te inventariseren en bij gebleken schade en overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora en faunawet (F&f-wet) hiervoor vergunning aan te vragen.

figuur 1: ligging plangebied (rood omcirkeld)

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Bij een ruimtelijke ingreep moet voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving bij de gemeente een vergunning worden aangevraagd. Deze vergunning is onderdeel van de omgevingsvergunning. De onderzoeksplicht rust bij de initiatiefnemer. Als uit het onderzoek blijkt dat er schade optreedt moet de gemeente om de vergunning te kunnen verlenen een verklaring van geen bezwaren (Vvgb) bij het ministerie E,L & I ophalen. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd – algemeen. Om vergunning te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

In deze notitie wordt onderzocht in hoeverre de bomenkap, de nieuwbouw en het nieuwe (woon)gebruik in strijd zijn met de verbodsbepalingen van de F&f-wet en of er dientengevolge vergunning voor de overtreding van de verbodsbepalingen moet worden aangevraagd.

- N.b.1 De ingreep wordt alleen getoetst aan wetgeving op het gebied van soortbescherming. Gebiedsbescherming zoals o.a. vastgelegd in de nieuwe Natuurbeschermingswet (2005) is hier niet aan de orde, omdat de ingreep klein is, nauwelijks externe werking heeft en het dichtstbijzijnde beschermd natuurgebied, t.w. het Natura 2000 gebied Arkemheen (gemeente Nijkerk) meer dan 10 km weg ligt.

- N.b. 2 Het plangebied ligt niet (meer) in de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS)¹. De Lange Duinen ten zuiden van de spoorlijn is het dichtstbijzijnde natuurgebied, als bestaande natuur onderdeel van de EHS.

EHS

Voor gebieden in de EHS geldt het nee, tenzij...principe. Ingrepen hierin zonder natuurdoel kunnen alleen doorgang vinden, als er geen alternatieven zijn en het initiatief van groot openbaar belang is. Het nee, tenzij-beleid is een getrapte benadering. De basis voor deze stappenbenadering is een goede beschrijving van de in het gebied voorkomende wezenlijke kenmerken en waarden. Uit onderzoek moet vervolgens blijken of deze wezenlijke waarden en kenmerken significante schade ondervinden door de ingreep.

Omdat het plangebied niet (meer) binnen de EHS valt en de ingreep te klein is om een negatief effect te hebben op de wezenlijke waarden en kenmerken van de 500 m verderop gelegen Lange Duinen, wordt de ingreep niet getoetst aan de EHS-regels.

- N.b. 3 Omdat het betreffende bos niet als zodanig is bestemd en binnen de bebouwde kom ligt, is de Boswet hier niet van kracht. Dit betekent dat er voor het vellen van de opstand geen meldingsplicht en herplantplicht geldt. Wel zal voor het rooien van de grotere bomen een kapvergunning moeten worden verleend. Deze is onderdeel van de omgevingsvergunning, die in de fase na de bestemmingsverandering wordt aangevraagd.

2 Methode

Op 1 juni 2011 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren.

Daarnaast is in de literatuur gezocht naar gegevens over de verspreiding van bijzondere soorten in de (wijde) omgeving.

Omdat uit het verkennend veldonderzoek bleek dat het plangebied mogelijk verblijfplaats is van de streng beschermde Ruige dwergvleermuis en/of Hazelworm is in de zomer van 2011 aanvullend veldwerk gedaan. In de periode juli-september is het plangebied 6x bezocht (zie bijlage 1).

Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en verblijfplaatsen worden opgespoord. De methode voor het inventariseren van vleermuizen sluit aan bij het Inventarisatie Protocol van het Netwerk Groene Bureaus².

Hazelworm

Ten behoeve van de inventarisatie van Hazelworm zijn verspreid over het plangebied en directe omgeving 16 platen neergelegd waaronder de reptielen om op te warmen kunnen gaan zitten. Bij elk veldbezoek zijn deze door ze om te draaien gecontroleerd op aanwezigheid van dieren. Deze methode sluit aan bij de beschreven methode door Lenders (1993) en Diepenbeek & Delft (2006)³.

3 Natuurwaarde

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt op het gordeldekzand aan de voet van de stuwwal van Soest op de overgang naar het stuifzand van de Lange Duinen. In de late Middeleeuwen is het gebied ten westen van de Eng ontgonnen. Engendaal is onderdeel van de toen ontstane strokenverkaveling en was al begin negentiende eeuw ingericht met boskamers, d.w.z. met door brede stroken eiken(hakhout)bos omzoomde rechthoekige akkertjes. Die kamers zijn gedurende de afgelopen decennia langzaam maar zeker verdwenen, beplant met naaldhout, dichtgegroeid of bebouwd met woningen. Het bodemtype betreft een zwarte enkeerdgrond (matig fijn zand met bouwvoor), grondwatertrap VII. Het terrein is begreppeld. Het maaiveld varieert tussen +5,2 en +5,8 m NAP.

¹ Zie o.a. gebiedendatabase Alterra, Wageningen.

² Netwerk Groene Bureaus, 2011. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.

³ Diepenbeek, A., van, Delft, J. van, 2006. Het waarnemen van amfibieën en reptielen. Stichting RAVON, Nijmegen.
Lenders, H.J.R., Marijnissen, C.C.H., Felix, R.P.W.H., 1993. Waarnemen en herkennen van amfibieën en reptielen in het veld. Stichting RAVON, Nijmegen

Open houtopstand plangebied

Het plangebied ligt direct ten zuiden van de aansluiting van de Klein Engendaalweg op de Koningsweg. Het bos in het noordelijk deel bestaat vooral uit Zomereik en Amerikaanse vogelkers; in het zuidelijk deel uit Fijnspar. De houtopstand is recentelijk gedund. De vegetatiestructuur is open; een struiklaag ontbreekt vrijwel. De aarde is omgewoeld en bedekt met houtsnippers. Door het plangebied loopt ook een ontsluitingsweg voor de woning aan de Bosstraat 20B.

Flora

Vanwege de recente bosbouwwerkzaamheden is de vegetatie gestoord. Het ongestoorde type betrof Beuken-Eikenbos de subassociatie met Lelietje van Dalen (42Aa2c)⁴. Karakteristiek en in het plangebied (nog) aanwezig zijn Zomereik, Beuk, Ruwe en Zachte berk, Wilde kamperfoelie, Hulst, Klimop, Wilde lijsterbes, Sporkehout, Pilzegge, Bochtige smele, Brede stekelvaren, Lelietje van Dalen, Gewone salomonszegel, Schaduwgras, Gewoon sterrenmos, Groot laddermos en Fraai haarmos. Storingsindicatoren zijn Gewone en Noorse esdoorn, Amerikaans krentenboompje, Amerikaanse vogelkers, Braam, Framboos, Gewone vlier, Gewoon struisgras, Zwarte mosterd, Rankende helmbloem, Stinkende gouwe, Zachte witbol, Zandkool, Ruw beemdgras, Grote brandnetel, Fijn laddermos.

De grazige vegetatie in de berm van de oprit naar de bestaande woning op Bosstraat 20B is soortenrijk. Het betreft o.a. een aantal soorten van het Glanshaver-verbond (16Bb) als Duizendblad, Reukgras, Frans raaigras, Knoopkruid, Gewone hoornbloem, Wilde peen, Gestreepte witbol, Biggenkruid, Wilde margriet, Vlasbekje, Pastinaak, Smalle weegbree, Gewone brunel, Veldzuring, Rode klaver. In diezelfde berm groeien ook Wilde akelei en Venkel. Beide soorten zijn hier ingezaaid. Dit geldt mogelijk ook voor de hierboven genoemde soorten.

⁴ Schaminee, J. e.a., 1995-1999: De vegetatie van Nederland, deel I-V; Opulus Press, Leiden.

Verstoorde ondergroei bos met Gewone salomonszegel

Grazige bermvegetatie oprit met o.a. Wilde margriet

Er zijn in het plangebied geen bedreigde of beschermde plantensoorten aangetroffen.

Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn de volgende vogelsoorten waargenomen: Boomklever, Boomkruiper, Gaai, Grote bonte specht, Fitis, Houtduif, Kauw, Koolmees, Merel, Roodborst, Scholekster, Spreeuw, Tjiftjaf, Turkse tortel, Vink, Winterkoning, Zanglijster, Zwarte kraai, Zwartkop.

Grote bonte specht heeft een nest in een van de bomen. Deze nesten zijn niet meer het hele jaar door beschermd (categorie 5). Tot categorie 5 behoren vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Amerikaanse vogelkers met nest Grote bonte specht

Alle hierboven genoemde vogelsoorten zijn als broedvogel streng beschermd. Houtduif is van 15 augustus tot en met 31 januari bejaagbaar. Kauw, Spreeuw en Zwarte kraai mogen in de provincie Utrecht het hele jaar bij gebleken schade van de plaats van het delict verjaagd en soms geschoten worden.

Zoogdieren

Er zijn in het plangebied sporen van Egel, Huisspitsmuis, Mol, Veldmuis waargenomen. Deze soorten zijn algemeen beschermd (categorie 1).

In de bomen zitten holtes. Hierin zijn d.d. 1 juni 2011 voor zover waarneembaar geen sporen van het verblijf van boombewonende vleermuissoorten als Rosse vleermuis, Watervleermuis of Ruige

dwergvleermuis gevonden. Het valt echter niet uit te sluiten dat holtes, spleten, scheuren, losse bast door vleermuizen als winter-, kraam-, zomer- en paarverblijfplaatsen gebuikt worden.

Vleermuizen zijn streng beschermd (categorie 3).

Om de betekenis van het plangebied voor vleermuizen in beeld te brengen is in de zomer en herfst van 2011 een vervolgonderzoek uitgevoerd (zie bijlage 1).

zomer

Alleen Gewone dwergvleermuis is vastgesteld in de zomer. Gewone dwergvleermuis foerageert verspreid ter plaatse van en direct rond de woningbouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van kolonies of vliegroutes. Kolonies van Gewone dwergvleermuis kunnen ook worden uitgesloten omdat Gewone dwergvleermuis uitsluitend gebouwbewonend is. In figuur 2 worden de foerageerplaatsen van gewone dwergvleermuis weergegeven.

figuur 2: foerageerplaatsen van vleermuizen in de zomer

herfst

Er zijn in de herfst 2 soorten vleermuizen vastgesteld. Het betreft Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis. Van beide soorten werden alleen foeragerende dieren gelokaliseerd baltsplaatsen en paarplaatsen ontbreken. In figuur 3 worden de waarnemingen weergegeven.

figuur 3: foerageerplaatsen van vleermuizen in de herfst

Er zijn geen waarnemingen gedaan van Eekhoorn. Er zijn ook geen nesten gezien. Eekhoorn is beschermd (categorie 2) en wordt wel in de bredere omgeving gesignaleerd⁵.

Vissen, amfibieën en reptielen

Er zijn d.d. 1 juni 2011 geen vissen, amfibieën of reptielen in het plangebied waargenomen.

In de bredere omgeving (uurhok 145-460) zijn waarnemingen bekend van de (streng) beschermde reptielsoorten Hazelworm, Levendbarende hagedis, Ringslang en Zandhagedis⁶. Binnen een straal van 1 km zijn waarnemingen gedaan van Hazelworm, Ringslang en Levendbarende hagedis⁷. Van deze soorten lijkt het plangebied alleen geschikt voor Hazelworm. Hazelworm is streng beschermd (categorie 3).

In het vervolgonderzoek dat specifiek gericht was op Hazelworm kon zijn aanwezigheid niet worden aangetoond (zie bijlage 1).

Ongewervelde dieren

In de omgeving van het plangebied komen voor zover bekend geen beschermde of bedreigde ongewervelde diersoorten voor⁸.

Conclusie

Het plangebied heeft een zekere natuurwaarde.

Dit betreft in de eerste plaats het voorkomen van een aantal karakteristieke Eikenbossoorten als Pilzegge, Sporkehout, Gewone salomonszegel, Wilde kamperfoelie en Lelietje van Dalen. Ook de broedvogelsamenstelling met o.a. Grote bonte specht, Boomklever en Boomkruiper is karakteristiek voor ouder bos. Er zijn echter geen broedvogelsoorten met jaarrond beschermde nesten (categorie 1-4) vastgesteld.

Verder zijn er buiten 2 in lage dichtheid foeragerende vleermuissoorten, t.w. Gewone en Ruige dwergvleermuis, geen streng beschermde (categorie 2 en 3) soorten waargenomen.

⁵ www.waarneming.nl

⁶ Creemers, R. en J. van Delft, 2009: De amfibieën en reptielen van Nederland; NNMN, EIS, Leiden.

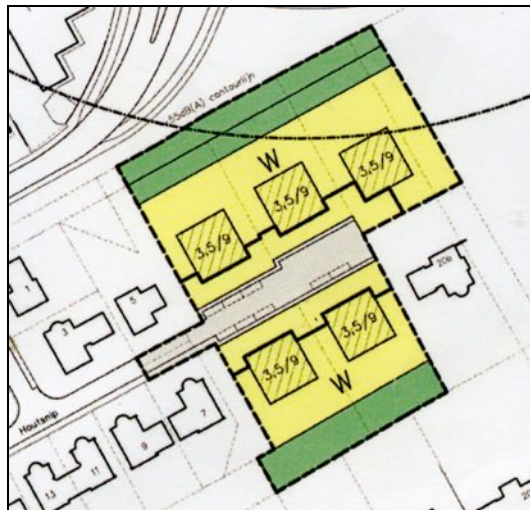
⁷ www.waarneming.nl

⁸ www.natuurloket.nl/.

4 Discussie

De ruimtelijke ingreep betreft de bouw van 5 woningen. Deze worden ontsloten door de Houtsnip door te trekken. Ook de bestaande woning aan de Bosstraat 20B zal hierdoor worden ontsloten.

Ten behoeve van deze ontwikkeling zullen een aantal bomen worden gekapt. De bomen aan de buitenzijden van het plangebied blijven staan. Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde zal een strook van ca. 10 m breed als bos bestemd worden.

figuur 2: stedenbouwkundig plan Verlengde Houtsnip

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen uitsluitend samen met het opruimen van de beplanting (1), het grondverzet (2), de nieuwbouw (3), de herinrichting van de buitenruimte (4) en de verstoring die samenhangt met het veranderd gebruik (5).

Ad 1) D.d. 1 juni 2011 waren al veel bomen en struiken verwijderd. Daarnaast blijven alle bomen in de strook aan de noord- en zuidzijde van het plangebied staan. Een en ander betekent dat nog slechts een beperkt aantal (< 50?) bomen verwijderd zal worden. Bij het weghalen van deze bomen gaan alleen in het broedseizoen vaste rust- en verblijfplaatsen verloren. Jaarrond beschermde nesten behoren uitsluitend tot categorie 5-soorten zoals Grote bonte specht en Boomklever. Tot categorie 5 behoren vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Voor opruimwerkzaamheden buiten het broedseizoen hoeft geen ontheffing worden aangevraagd.

Bomen en struiken zijn onderdeel van het leefgebied van een aantal bos- en parkvogels. Het verlies heeft zijn weerslag op de territoria van de betreffende vogels. Hierin zullen (kleine) veranderingen optreden. Een dergelijke verandering valt niet onder de (verbods)bepalingen van de Flora- en faunawet. Hetzelfde geldt voor het verdwijnen van de groeiplaats van een aantal karakteristieke bosplanten als Gewone salomonszegel, Pilzegge e.d.. Deze zijn niet beschermd onder de Flora- en faunawet. Wel verdient het aanbeveling het bosrestant zo natuurvriendelijk mogelijk te beheren, zodat deze plaats blijven bieden aan bovengenoemde soorten.

Ad 2) Bij het grondverzet gaan alleen verblijfplaatsen van algemeen beschermde soorten als Egel, Mol en Veldmuis verloren. Voor dergelijke soorten hoeft sedert 2005 bij ruimtelijke ingrepen geen ontheffing van de verbodsbepalingen worden aangevraagd.

Ad 3) Tijdens de bouw treedt door lawaai, bouwlampen en uitstoot van vervuilende stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt niet of nauwelijks tot de (beschermde) natuurgebieden in de omgeving zoals het Natura 2000-gebied Arkemheen bij Nijkerk.

De ingreep heeft ook geen effect op de wezenlijke waarden en kenmerken van de Lange Duinen, het dichtstbijzijnde gelegen natuurgebied, onderdeel van de EHS. Deze ligt op tenminste 500 m afstand, te ver om wezenlijk beïnvloed te worden.

- Ad 4) De woningen worden ontsloten vanaf de Houtsnip. De huidige ontsluiting vanaf de Bosstraat verdwijnt. Deze wordt weer ingeplant. Ook de nog lege delen van de als bos bestemde stroken worden ingeplant. Aanbevolen wordt voor zowel de bomen als de struiken inheemse soorten van autochtone herkomst te gebruiken (zie www.bronnen.nl). Soorten die in aanmerking komen zijn Zomereik, Ruwe berk, Beuk, Wintereik, Wilde lijsterbes, Sporkehout, Hulst, Taxus, Boswilg, Esp, Wilde appel.
- Verder wordt aanbevolen terughoudend te zijn met de buitenverlichting. Dit betekent lichtpunten, die zwak, naar bovenafgeschermd en/of op een laag niveau aangebracht zijn (zie verder www.vleermuizenindestad.nl). Verder kan overwogen worden in de bosstroken vleermuiskasten op te hangen en/of vleermuisverblijfplaatsen in de woningen in te bouwen (zie ook www.vleermuizenindestad.nl).
- Ad 5) Het veranderde gebruik (van tuin naar wonen) betekent een toename van het aantal (auto)bewegingen. Deze zullen gespreid over de dag en het jaar plaatsvinden. De verstoring door licht en lawaai neemt toe met name in de avond. Beide veranderingen zijn echter gering en hebben geen of nauwelijks betekenis voor beschermde diersoorten in deze stedelijke omgeving (zie ook onder 3).

5 Conclusie

De bomenkap, het grondverzet, de bouw van 5 woningen en het woongebruik in het bosgebied tussen Bosstraat en Klein Engedaalweg te Soest hebben beperkte ecologische gevolgen. Er zijn geen (streng) beschermde soorten die de boskamers gebruiken als vaste rust- en verblijfplaats. Er zullen door de ingreep geen verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden.

Wel geldt als randvoorwaarde voor deze conclusie dat het opruimen van de beplanting buiten het broedseizoen plaatsvindt.

Als aan bovenstaande randvoorwaarde wordt voldaan, hoeft geen ontheffing of verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) worden aangevraagd bij het ministerie EL&I.

Om de (beperkte) schade aan vleermuizen te mitigeren wordt aanbevolen:

- zoveel mogelijk beplanting van autochtone herkomst aan te planten
- de buitenverlichting te minimaliseren
- verblijfplaatsen voor vleermuizen te creëren.

Verder wordt aanbevolen de oude exemplaren Zomereik, Beuk en Ruwe berk in de bosstroken te sparen, de exemplaren Fijnspar te dunnen en de lege plekken aan te vullen met onder punt 4 in hoofdstuk 4 genoemde soorten. Het bosbeheer dient ook zo natuurvriendelijk mogelijk te zijn. Dit betekent vooral 'niets doen' en verder dat deze niet gebruikt worden om hout en ander groenafval te dumpen. Bij de eventuele dunning (pas over meer dan 5 jaar) moet het dunningshout worden afgevoerd.

6 Bijlagen

- Bijlage 1: Vleermuizen en Hazelwormen ter plaatse van en direct rond de woningbouwlocatie Verlengde Houtsnip te Soest; adviesbureau Mertens, Wageningen, 2011.

**VLEERMUIZEN EN HAZELWORMEN TER PLAATSE VAN
EN DIRECT ROND DE WONINGBOUWLOCATIE
VERLENGDE HOUTSNIP TE SOEST**

Adviesbureau

Mertens

Eindrapport

VLEERMUIZEN EN HAZELWORMEN TER PLAATSE VAN EN DIRECT ROND DE WONINGBOUWLOCATIE VERLENGDE HOUTSNIP TE SOEST

rapportnr. 2011.1301

oktober 2011

In opdracht van:
Bureau Schenkeveld
Havendijk 3
4101 AA Culemborg

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694
M: 06-29458456
E: info@adviesbureau-mertens.nl
I: www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Wageningen, 2011.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING	2
1.2 HET PLANGEBIED	2
1.3 OPBOUW RAPPORT.....	2
 2. ECOLOGIE	 4
2.1 VLEERMUIZEN.....	4
2.2 HAZELWORM	5
 3 METHODE	 6
3.1 ALGEMEEN	6
3.2 VLEERMUIZEN.....	6
3.3 HAZELWORM	6
 4 RESULTAAT	 7
4.1 VLEERMUIZEN.....	7
4.2 HAZELWORM	8
 5 CONCLUSIE	 9
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	 10
 BIJLAGEN	
1. PLANGEBIED	11
2. BEGRIPPEN	12

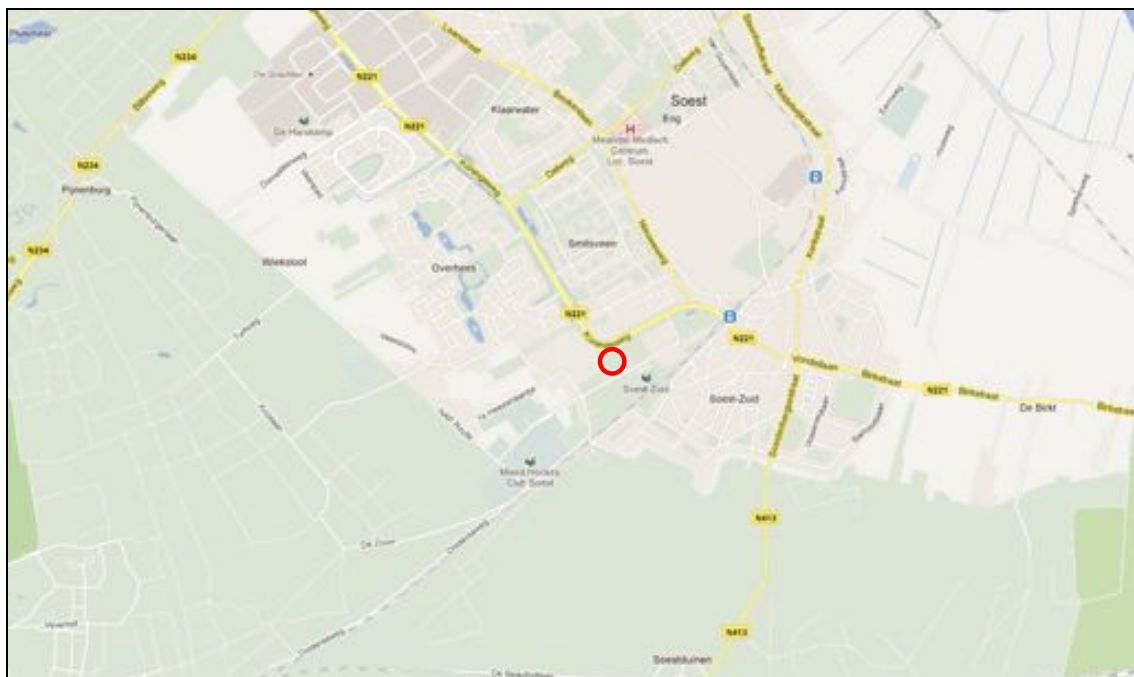
1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen om in het verlengde van de straat Houtsnip te Soest vijf woningen te realiseren (zie figuur 1 voor de globale ligging en bijlage 1 voor de exacte ligging en begrenzing). Op basis van gegevens is bepaald dat mogelijk beschermde vleermuizen en de beschermde hazelworm voorkomen (Schenkeveld, 2011). Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om het mogelijk voorkomen en het terreingebruik van vleermuizen en de hazelworm inzichtelijk te maken. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van een veldinventarisatie naar deze soortgroepen.

1.2 Het plangebied

De bouwlocatie is gelegen in het verlengde van de straat Houtsnip te Soest. Het gebied is momenteel bos met menselijke invloeden. Voor een verdere beschrijving van het plangebied en directe omgeving wordt verwezen naar Schenkeveld (2011). In figuur 2 wordt een foto-impressie gegeven van het gebied en directe omgeving.

Figuur 1. Globale ligging van de woningbouwlocatie verlengde Houtsnip te Soest.

1.3 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over de ecologie van vleermuizen en de hazelworm komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethoden.
- Een beschrijving van de aanwezigheid van vleermuizen en hazelwormen.
- De conclusie over de betekenis van het plangebied voor vleermuizen en hazelwormen.

In Bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde begrippen.

Figuur 2. Foto-impressie van de bouwlocatie en directe omgeving.

2. ECOLOGIE

2.1 Vleermuizen

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, welke een groot en constant voedselaanbod opleveren.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Door de landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouten, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouten weer terug naar de kolonie.

Tegen de herfst breekt het paarseizoen aan. Vleermuizen leven dan solitair of in kleine groepjes. De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt. De vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats.

Kort na het paarseizoen tot enkele maanden later, als de winter aanbreekt, trekken de vleermuizen naar ruimten met een stabiel klimaat als (ijs)kelders, grotten en bunkers om daar door middel van de winterslaap de winter door te brengen. Vleermuizen gebruiken dus verblijfplaatsen eveneens in de winter, wanneer zij hun winterslaap houden. De plaatsen zijn donkere, koele ruimten met een constant microklimaat. Afhankelijk van de soort zijn dit gebouwen (bunkers, grotten e.d.) of dikke bomen. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden.

Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook zeer noodzakelijk: de meeste soorten zijn bedreigd of ernstig bedreigd en alle soorten zijn namelijk zwaar beschermd via de Flora- en faunawet.

2.2 Hazelworm

Alle soorten reptielen hebben een externe warmtebron nodig voor de regulatie van de lichaamstemperatuur. Binnen de leefgebieden zijn een aantal deelbiotopen te onderscheiden. Het winterbiotop, het zomerbiotop en de ei-afzetplaatsen. Het algemene leefgebied van reptielen valt te omschrijven als kleinschalige structuurrijke vegetatie met veel open stukken. Vaak liggen zulke biotopen op voedselarme gronden omdat anders de vegetatie te snel opgaand is. Een enigszins opgaande vegetatie in de nabijheid is echter wel gewenst omdat dit beschutting kan leveren. Daarnaast kan in de luwte van zulke vegetaties worden gezond. Met veel soorten reptielen gaat het niet goed omdat leefgebieden bebost raken en populaties meer en meer worden geïsoleerd.

3 METHODE

3.1 Algemeen

Ten behoeve van de inventarisatie van vleermuizen en hazelwormen zijn vier inventarisatieronden uitgevoerd. In tabel 1 wordt van deze inventarisatieronden een overzicht gegeven.

Tabel 1. Overzicht inventarisatieronden naar het voorkomen van vleermuizen en hazelwormen in en direct rond de bouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest.

Datum	Vleermuizen	Hazelwormen
Zomer		
- Zaterdag 23 juli 2011	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Planken uitleggen
- Zaterdag 30 juli 2011	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Controle 1
- Woensdag 10 augustus 2011		Controle 2
- Woensdag 24 augustus 2011		Controle 3
Herfst		Controle 4
- Dinsdag 30 augustus 2011	Balts-, paar en foerageerplaatsen	Controle 5
- Woensdag 14 september 2011	Balts-, paar en foerageerplaatsen	Controle 6

3.2 Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en verblijfplaatsen worden opgespoord.

De methode voor het inventariseren van vleermuizen sluit aan bij het Inventarisatie Protocol van het Netwerk Groene Bureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2011).

3.3 Hazelworm

Zoals aangegeven in het voorgaande hoofdstuk zijn reptielen voor de temperatuurregulatie aangewezen op een externe warmtebron. Hazelwormen zijn moeilijk te inventariseren. Ze hebben een groot verspreidingsgebied, komen vaak in lage dichtheid voor en zijn het minst afhankelijk van de zon van alle Nederlandse reptielen. Ze zijn vaak ook 's avonds en 's nachts actief en verschuilen zich vaak onder stronken en dergelijke. In plaats van openlijk te zonnen, verkiezen de hazelwormen meestal een warm plekje onder door de zon beschenen materiaal zoals strooisel en bladeren. Ook worden wel takken gebruikt. Dit materiaal biedt tevens beschutting tegen vijanden. Op basis van dit gedrag is een methode gebruikt die hierbij aansluit. Verspreid het plangebied en directe omgeving zijn 16 planken neergelegd waaronder de hazelwormen kunnen gaan zitten.

De methode voor het inventariseren van reptielen sluit aan bij de beschreven methode door Lenders, e.a., 1993, Diepenbeek & Delft, 2006).

4 RESULTAAT

4.1 Vleermuizen

Zomer

Alleen de gewone dwergvleermuis is vastgesteld in de zomer. De gewone dwergvleermuis foerageert verspreid ter plaatse van en direct rond de woningbouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van kolonies of vliegroutes. Kolonies van gewone dwergvleermuis kunnen ook worden uitgesloten omdat de gewone dwergvleermuis uitsluitend gebouwbewonend is. In figuur 3 worden de foerageerplaatsen van gewone dwergvleermuis weergegeven.

Figuur 3. Foerageerplaatsen van vleermuizen in de voorzomer in en direct rond de bouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest.

Herfst

Er zijn in de herfst twee soorten vleermuizen vastgesteld. Het betreft gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Van beide soorten werden alleen foeragerende dieren gelokaliseerd baltsplaatsen en paarplaatsen ontbreken. In figuur 4 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 4. Foerageerplaatsen van vleermuizen in de herfst in en direct rond de bouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest.

4.2 Hazelworm

Gedurende onderhavig onderzoek is de hazelworm niet vastgesteld. Blijkbaar leeft de hazelworm niet in deze hoek.

5 CONCLUSIE

De woningbouwlocatie aan de verlengde Houtsnip te Soest is door middel van veldonderzoek onderzocht op het voorkomen en het eventueel terreingebruik van vleermuizen en de hazelworm.

De bouwlocatie en directe omgeving aan de verlengde Houtsnip is foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van verblijfplaatsen. Gedurende en na de bebouwing is het mogelijk dat vleermuizen op de locatie en in de directe omgeving blijven foerageren. De omgeving biedt daarnaast voldoende alternatieven. Op vleermuizen worden derhalve geen effecten voorzien.

Hazelworm is niet vastgesteld. Blijkbaar is de bouwlocatie geen leefgebied voor de hazelworm.

De Flora- en faunawet vormt derhalve, gelet op de vleermuizen en hazelworm, geen belemmering voor de realisatie en het gebruik van de verlengde Houtsnip te Soest.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Diepenbeek, A., van, Delf, J. van, 2006. Het waarnemen van amfibieën en reptielen. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Lenders, H.J.R., Marijnissen, C.C.H., Felix, R.P.W.H., 1993. Waarnemen en herkennen van amfibieën en reptielen in het veld. Stichting RAVON, Nijmegen.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2009. Besluit Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Netwerk Groene Bureaus, 2011. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.
- Schenkeveld, B, Natuurtoets woningbouw verlengde houtsnip te Soest. Culemborg, 1-5.

BIJLAGE 1. PLANGEBIED

BIJLAGE 2. BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis al roepend rondvliegt in de herfst en die doorgaans wordt verdedigd tegen andere mannetjes.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute) of een route in een andere tijd; bijvoorbeeld tussen foerageerplaatsen.
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar)). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij minderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolotatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Voorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwemt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en temperatuurwisselingen zijn nihil.

Zomerverblijfplaats Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601